

המנורה

תקציר מאמר העומד להופיע בבטאון תורני מרכזי

ראשי פרקים

א. פתיחה

ב. צורת המנורה בתורה ופרשניה

ג. צורת המנורה במטבע ותבליטים עתיקים

ד. מנורה בעלת קנים ישרים במקורות עתיקים

ה. הסברים אפשריים להבדלים בצורות המנורות

ו. שיקולים טכניים ומטלורגיים

א. פתיחה

מנורת שבעת הקנים היא סמל של עם ישראל גם בעיני עצמו וגם בעיני העמים. המנורה היא אחד מכלי הקודש ששימשו עוד מימי המשכן במדבר, כמובן במקדש שלמה, ובמידה המפורסמת ביותר בבית השני בירושלים, ואליה אתיחס להלן כ"מנורת המקדש". מאידך נחשבה המנורה לכלי בעל צורה מיוחדת ורבת ערך אסתטי שעורר את דמיונם של העמים, לאורך ההסטוריה ולרוחב העולם. העובדה שהרומאים מצאו לנכון להבליט את צורתה באבן על שער טיטוס ברומא הוסיפה לפירסומה ומעוררת את המחשבה ואת הדמיון בדבר צורתה.

ב. צורת המנורה בתורה ופרשניה

א) המנורה ממתוארת בפירוט רב בספר שמות פרק י"ח פסוקים ל"א-מ', והפרשן העיקרי של התורה - רש"י - מתאר מנורה בעלת שישה קנים ישרים היוצאים באלכסון מן הקנה המרכזי. ב) פוסק ההלכה הגדול הקרוב לזמנו של רש"י - הרמב"ם - צייר בספרו בכתב ידו, והעיד על כך בנו, מנורה בעלת שישה קנים ישרים היוצאים באלכסון מן הקנה המרכזי.

ג. צורת המנורה במטבע ותבליטים עתיקים

א) במטבע של יוחנן הורקנוס מסוף ימי בית שני מתוארת מנורה בעלת קנים מעוגלים היוצאים במאונך מן הקנה המרכזי. ב) בשער הנצחון על יהודה של טיטוס ברומא תבליט המנורה הוא בעל קנים מעוגלים. ג) בחריטה בטיח על גבי קיר מימי בית שני מתוארת מנורה בעלת קנים מעוגלים אך מאורכים מעבר למחצית המעגל שבמנורות הקודמות, ועם עיטורים פשטניים על הקנים ובפרופורציה שונה מהתאור בתורה.

ד. מנורה בעלת קנים ישרים במקורות עתיקים

(א) יוספוס פלאביוס (יוסף בן מתתיהו) כהן מסוף ימי בית שני מתאר במקור היווני - רומי של ספרו "מלחמות היהודים" מנורה הדומה לכלי דייג מתקופתו. ישנן הוכחות ארכיאולוגיות ואטימולוגיות כי הכלי אליו הוא מדמה את המנורה הוא בעל קנים ישרים היוצאים באלכסון מהקנה המרכזי.

(ב) בבית הכנסת העתיק ב "דורא אירופוס" אשר בסוריה נמצאת מנורה בעלת קנים ישרים היוצאים מן הקנה המרכזי באלכסון ועליהם עיטורים מצוירת על קיר ה "מזרח", בעוד על קירות אחרים מצוירות מנורות בעלות קנים מעוגלים חלקים.

ה. הסברים אפשריים להבדלים בצורות המנורות

(א) ספר מלכים מעיד על עשר מנורות בבית המקדש של שלמה, יוסף בן מתתיהו מעיד על קיום מנורות נוספות למנורת הקודש בבית המקדש השני. קיימת אפשרות שהמנורות הנוספות למנורת הקודש, לא בוצעו כהעתק מדויק שלה בגלל האיסור ההלכתי על ביצוע ושימוש במתכונת כלי הקודש.

(ב) התאורים בשרידים ההלניסטיים (המנורה על מטבע יוחנן הורקנוס), והרומיים (המנורה בקשת טיטוס) בוצעו על ידי אומנים בעלי מסורת אמנותית של העולם היווני - רומי המחשיב את הקשת לכל צורותיה.

(ג) יתכן כי ניתן לתת הסבר לבעיה של "נר מערבי" ו "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", בשילוב של הצורות העגולות והישרות.

ו. שיקולים טכניים ומטלורגיים

בעיית משקלו הסגולי הגבוה של הזהב, וחוזקו המכני הנמוך של זהב טהור ממנו יוצרה המנורה מקבלת פתרון ברור מהיות חיבורים אלכסוניים בעלי שטח חיבור כפול בשטחו אל הקנה המרכזי משטח החיבור של קנה היוצא במאונך מהקנה המרכזי, המבטיח חיבור חזק ביותר מפני "קריעת" הקנים בגלל המומנט המופעל על ידי משקלם העצמי המוגדל ע"י הגביעים המשוקדים, הכפתורים והפרחים המצויים עליהם ומעטרים אותם.